

De waarde(n) van het arbeidsrecht

Liber amicorum voor prof. mr. Paul F. van der Heijden

Guus Heerma van Voss en Evert Verhulp (red.)

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:

Sdu Klantenservice
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
tel.: (070) 37 89 880
fax: (070) 37 89 783

© Sdu Uitgevers bv Den Haag, 2013
Omslagontwerp: Villa Y, den Haag
ISBN: 9789012390590
NUR: 825

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Sdu Uitgevers bv.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid.

Vanwege de aard van de uitgave, gaat Sdu uit van een zakelijke overeenkomst; deze overeenkomst valt onder het algemene verbintenissenrecht.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the publisher's prior consent.

While every effort has been made to ensure the reliability of the information presented in this publication, Sdu Uitgevers neither guarantees the accuracy of the data contained herein nor accepts responsibility for errors or omissions or their consequences.

Inleiding

Aanleiding voor dit boek

In februari 2013 neemt prof. mr. Paul F. van der Heijden op de dies van de Universiteit Leiden afscheid als voorzitter van het College van Bestuur en rector-magnificus van deze universiteit. Na een rectoraat van bijna 11 jaar, verdeeld over de Universiteiten van Amsterdam en Leiden, zal hij zijn oude vak van hoogleraar weer oppakken en zijn krachten wederom gaan geven aan de bestudering van zijn vakgebied, het (internationale) arbeidsrecht.

Dit moment leek ons een goede aanleiding om stil te staan bij de ontwikkelingen in het vakgebied tussen de start van zijn rectoraat aan de UvA in 2002 en het einde van zijn periode als universitair bestuurder in Leiden in 2013. Daarom besloten zijn huidige collega's van de afdeling sociaal recht te Leiden en zijn vroegere collega's van het Hugo Sinzheimer Instituut in Amsterdam om hem een bundel aan te bieden met artikelen van een selecte groep leerlingen en vrienden.

Paul F. van der Heijden was hoogleraar arbeidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam van 1990 tot 2007 en daarna hoogleraar internationaal arbeidsrecht aan de Universiteit Leiden. Hij promoveerde in 1984 in Leiden en was ook nog enige tijd hoogleraar in Groningen. Daarnaast was hij van 1985 tot 1999 rechter in de rechtbank Amsterdam. Als hoogleraar in Amsterdam was hij directeur van het Hugo Sinzheimer Instituut voor arbeid en recht. Daarnaast vervulde hij diverse maatschappelijke nevenfuncties, zoals (plaatsvervangend) kroonlid van de SER, (plaatsvervangend) lid van de Commissie Gelijke Behandeling, voorzitter van de commissie die toeziet op de vrijheid van vakvereniging van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en commissariaten bij een aantal grote ondernemingen. Hij publiceerde veelvuldig op arbeidsrechtelijk gebied, een bibliografie van zijn vooral op vakgenoten gerichte publicaties is achterin deze uitgave te vinden. Daarnaast publiceerde hij ook veelvuldig in publieksgerichte bladen, zoals onder meer zijn jarenlange vaste bijdragen aan het blad OR-informatie. Hij was redacteur van veel tijdschriften, zoals Sociaal Recht, Arbeidsrecht, Jurisprudentie Arbeidsrecht (JAR), het NJCM-Bulletin en het Nederlands Juristenblad en van losbladige uitgaven (Arbeidsovereenkomst en de Ondernemingsraad). Hij zette vaak de toon in arbeidsrechtelijke discussies. De bijdragen aan deze bundel verwijzen daar geregeld naar.

De waarde(n) van het arbeidsrecht

In zijn preadvies voor de Nederlandse Juristen-Vereniging van 2001¹ stelde Van der Heijden met Noordam dat het arbeidsrecht en het socialezekerheidsrecht in de loop van de vorige eeuw gebouwd zijn op een aantal paradigmatische pijlers, basiswaarden. Met de sociaalrechtelijke basiswaarden wordt volgens hen bedoeld op algemeen erkende uitgangspunten die over een lange periode een belangrijke rol spelen bij de totstandbrenging van sociale rechtsvorming.

Zij onderscheidden daarbij de volgende sociaalrechtelijke basiswaarden:

- (1) verantwoordelijkheid;
- (2) bestaanszekerheid;
- (3) bescherming;
- (4) solidariteit;
- (5) non-discriminatie;
- (6) participatie.

Daarnaast komen in het preadvies vier 'sociaalrechtelijke variabelen' aan de orde, te weten:

- kring van beschermden
- beschermingsniveau
- beschermde risico's
- wederkerigheid

Wij hebben een beperkt aantal arbeidsrechtelijke auteurs, ieder met een specifieke band met Paul van der Heijden, gevraagd om een bijdrage te schrijven over één van deze tien begrippen. Daarbij hebben wij voorgesteld dat zij kunnen ingaan op de ontwikkeling van deze waarden sinds het preadvies en hun eigen visie terzake geven.

Dat heeft geleid tot bijdragen van de volgende auteurs gerelateerd aan de achter hun naam genoemde thema's:

- Klara Boonstra – bestaanszekerheid (effecten van globalisering/decent work)
- Rogier Duk – bescherming (als juridische waarde)
- Joop Hartog – bescherming (als economische waarde)
- Ferdinand Grapperhaus – solidariteit (legitimatie van vakbonden)
- Jaap van Slooten – non-discriminatie
- Loe Sprengers – participatie
- Cees Loonstra – wederkerigheid
- Leonard Verburg – andere functies van het arbeidsrecht dan bescherming

Daarnaast hebben wij in onze uitnodiging gesuggereerd om de opstellen geheel in Pauls stijl een essay-achtig karakter te geven, waarbij de kwaliteit belangrijker is dan

1 P.F. van der Heijden & F.M. Noordam, *De waarde(n) van het sociaal recht, Over beginselen van sociale rechtsvorming en hun werking*, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging 2001-I.

de omvang. Kort en goed heeft altijd Pauls voorkeur gehad. De auteurs hebben dat verzoek gevolgd, hetgeen heeft geleid tot goed leesbare bijdragen. Ieder heeft daarbij op eigen wijze naar bronnen verwezen. De redactie heeft die diversiteit gerespecteerd.

De auteurs hebben aan het verzoek ieder op eigen wijze inhoud gegeven. Samen bieden hun bijdragen een breed overzicht over actuele thema's in het arbeidsrecht en hun zich wijzigende inhoud. Het arbeidsrecht is de laatste tien jaar weer onderhevig aan ingrijpende veranderingen, mede als gevolg van de sinds 2007 opgekomen economische crisis. Deze bundel geeft als geheel een goede indruk van de trends in het arbeidsrecht van de afgelopen tien jaar en sluit daarmee ook aan bij het scherpe oog dat Paul van der Heijden altijd heeft gehad voor de invloed van maatschappelijke veranderingen op de ontwikkeling van het recht.

Leiden/Amsterdam, 31 december 2012

Guus Heerma van Voss

Evert Verhulp

Inhoudsopgave

Inleiding	v
<i>Guus Heerma van Voss en Evert Verhulp</i>	
Decent work en globalisering: (on)verenigbare begrippen?	1
<i>Klara Boonstra</i>	
“All employees are unequal but ...” Enkele losse gedachten over ongelijkheidscompensatie in rechtspraak en wetgeving	13
<i>Rogier Duk</i>	
Bescherming: op de hand gewogen –	25
<i>Joop Hartog</i>	
Over de legitimatie van de vakbond	37
<i>Ferdinand Grapperhaus</i>	
Non-discriminatie als basiswaarde in het sociaal recht	51
<i>Jaap van Slooten</i>	
Van kern naar ondernemingsraad naar adaptief medezeggenschapsrecht	63
<i>Loe Sprengers</i>	
De wederkerige arbeidsbetrekking	79
<i>Cees Loonstra</i>	
Gedachten over enige functies van het arbeidsrecht	93
<i>Leonard Verburg</i>	
Slotbeschouwing	107
<i>Guus Heerma van Voss en Evert Verhulp</i>	
Lijst van publicaties van prof. mr. P.F. van der Heijden	115
Over de auteurs	123